

DOI No: <http://dx.doi.org/10.14225/Joh353>

Osman YALÇIN, *Türk Hava Harp Sanayii Tarihi, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul 2013, 604 s. ISBN : 9786053608882.*

Mustafa SELÇUK*

Havacılık kavramı son asırların gündeminde olan bir husus gibi gözüküyorsa da aslında oldukça derin bir geçmişe sahiptir. İlk insanlar yaşadıkları inlere, mağaralara ve takiben medeniyeti gelişmesi ile inşa ettikleri mekânlara uçmaya yönelik duygularını işlemişlerdir. Uçuş kavramı bir bakıma kutsal ritüeller arasına da girmiştir. Semavi dinlerde olduğu gibi diğer inanç sistemlerinde de göğe yükselme önemli bir husustur. Uçuş ve uçarak insana gelen varlıklar adeta temizlenmiş ve arınmış olarak betimlenir. Meleklerin uçan varlıklar olarak hayal edilmesi bu kapsamdadır. İnsanlık var olduğu günden bu yana uçmayı bir hedef olarak benimsemiş ve durmaksızın bu hedefe doğru yol almıştır.

Tarihin bilinen bütün medeniyetleri bir birini ile iletişimi olsun ya da olmasın bu düşünceye katkı sağlamışlardır. Hint, Çin, Türk, Asya, Arap, Yunan ve Afrika kültüründe uçuşla ilgili yüzlerce hikâyeye bulmak mümkündür. Türklerde ise gökyüzü bambaşka bir anlam kazanır. İnanç sistemlerinde yer alan “Gök Tanrı inancı” aslında ulaşılması güç ve her şeyi kuşatan tek ve eşsiz bir gücü sembolize eder. Diğer taraftan bayrak, arma gibi hâkimiyet alametleri bolca gökle ilgili unsurlar içermektedir. Kartal ve turna gibi kuşlar, ay ve yıldızlar bu kapsamdadır. Havacılık ilk asırlarda mitolojik ve kült olarak insanların hayal dünyasını süslerken, yirminci yüzyılın başında motorlu bir cismin yerden kesilmesi ile apayrı bir mahiyet alır. Bu durum önceki asırların birikimi olan balon ve planörden çok daha farklı bir şeydir.

Avrupa’da sportif amaçlı başlayan modern havacılık kısa zamanda askeri alanda yerini almakta gecikmez. Tabii dönemin önemli özelliklerinden biri de

* Yrd. Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi Tarih Bölümü

dünyanın hızlı bir kutuplaşmaya ve gerilime doğru sürüklenmesidir. Osmanlı Devleti de bu dönemde oldukça büyük sıkıntılarla yüzleşmekte ve bütün bu olumsuzluklara rağmen uçan araçlara karşı da geri durmamaya özen göstermektedir. İlk uçuştan kısa süre sonra Türk Havacılığı da kurulmuş ve dünyadaki son gelişmeleri takipte oldukça aktif davranılmıştır. Osmanlı Devleti tarihinin en kırılğan olduğu bir dönemde havacılık ile yakından ilgilenmiştir. İdareciler, devletin zor günler geçirdiği bu dönemde geleceği de inşa etmeyi ihmal etmemiştir. Havacılık bu alanda önemli bir örnektir. 1 Haziran 1911’de 4 kişilik bir komisyondan yola çıkan bir hücre 1944 yılında müstakil bir kuvvet olma başarısını göstermiştir. Osmanlı Devleti daha 1913 yılından itibaren havacılık endüstrisini kurmak için de bir takım çalışmalar içine girmiştir. Bu alanda birçok girişim olmuştur. Ne var ki, Birinci Dünya Savaşı bu süreci olumsuz etkilemiştir. Savaş yılları içerisinde yapılan birçok girişim de ülkenin teknik alt yapısı yetersiz olması nedeniyle başarısız olmuştur. Osmanlıların yaptığı öncü çalışmalar Cumhuriyet’e miras kalmıştır.

Cumhuriyet Dönemi, havacılık endüstrisi tarihi bakımından oldukça değişkenlik gösteren müstesna bir yere sahiptir. Geleceğe matuf birçok dersi içerisinde barındıran bu dönemin de en büyük sıkıntısı araştırma konusu olarak çok fazla incelenmemiş olmasıdır. İncelenmediği için de yakın zamanlara kadar yapılanların mukayesesini yapmak mümkün olmamıştır. Tarihi, bir asra yaklaşan Türk Hava Harp Sanayii alanında yapılanlar incelenmemiş, bir dönem küçümsenmiş, hatta öngörü sahibi girişimcilerin çalışmaları engellenmiştir. Oysa şimdi yapılanlara bakıldığında; atılan o küçük adımların aslında dev adımlar oldukları görülmektedir. Aynı tarihlerde devlet olarak esamisi okunmayan topluluklar devletlerini kurmuşlar ve günümüzde dünyaya uçak satan birer endüstriyel güç haline gelmişlerdir. Türkiye’de ise yapılanlar müellifin ifadesiyle “*her defasında sıyrılmıştır.*” Sıfırlanan bu çalışmaların tarihini yazmak da pek akla gelmemiş veya prim yapmadığı görülerek dikkate alınmamıştır. Savunma sanayii alanında bazı çalışmalar yapılmıştır. Ancak *Türk Hava Harp Sanayii Tarihi* özelinde yapılanlar çok daha sınırlı olmuştur. Bütün bu olumsuzluklara rağmen son yıllarda bazı araştırmacıların alan ile ilgili yeni çalışmaları olduğu görülmektedir. Bunlar içerisinde bilim dünyasına katkısı olacak bir çalışma ise Dr. Osman YALÇIN’a aittir. Meslekten asker ve akademisyen olan müellif, kariyerindeki tüm tecrübesini eserine yansıtmayı başarmıştır. Zaten “Türk Hava Harp Sanayii Tarihi” çalışması büyük oranda

müellifin 2008’de Gazi Üniversitesi’nde tamamladığı doktora tezine dayanmaktadır.

Osman Yalçın’ın eserinin en önemli yanı kullandığı kaynakların zenginliği ile ön plana çıkmaktadır. Özellikle de asker kimliğinin verdiği imtiyazı avantaja çevirip diğer akademisyenlerin son derece sınırlı bir şekilde ulaşabildiği ATASE Arşivini geniş bir şekilde kullanmasıdır. Herkesin kolaylıkla ulaşamayacağı komisyon raporları, kurul kararları ve ilgili belgeler yoğun bir şekilde incelenmiştir. Aynı şekilde Türk Hava Kuvvetleri’nin Tarihçe Şubesi’nde yer alan evrakların incelenmesi ve değerlendirilmesi esere farklılık kazandırmıştır. Yine bu eserde Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi evrakı sıkça kullanılarak inşa edilen metin sağlam bir temele dayandırılmıştır. Dr. Yalçın, mümkün olduğu kadar Türkiye’de çıkan literatürü tarayıp havacılık ile doğrudan ilgili çalışmaları değerlendirmeyi ihmal etmemiştir. Eserin diğer bir öne çıkan özelliği ise metne serpiştirilen onlarca anekdot; eseri keyifli hale getirmiştir.

Eserde genel bir girişten sonra ilk bölümde Türk Havacılığının kuruluşundan II. Dünya Savaşı’na kadarki süreçte hava harp sanayiinin gelişimi incelenmiştir. Bu bölümde Osmanlı dönemi özet olarak verildikten sonra Cumhuriyetin ilk yıllarında Hava Kuvvetlerinin ve harp sanayisinin kuruluşu incelenmiştir. Sivil girişimin ilk temsilcileri olan Vecihi Hürkuş ve Nuri Demirağ’ın teşebbüsleri ele alınmıştır. Burada Türkiye’de hava harp sanayisi gelişmemesi için çıkartılan engellemeler, iç ve dış etkiler incelenmiştir. İlk açılan uçak fabrikaları anlatılmıştır. İkinci bölümde ise II. Dünya Savaşı’ndan 1980’lere kadar meydana gelen gelişmeler ele alınmıştır. Özellikle Amerikan yardımları ile harp sanayiinin nasıl engellendiği ifade edilmiş yine bu bölümde Jet uçakların envantere girişi, Kıbrıs Barış Harekâtı gibi konular incelenmiştir. Son bölümde ise 1980 sonrası gelişmeler incelenmiştir. Burada Türk Hava Kuvvetlerinin harp sanayiini idame ettirecek ilgili birimleri ve sivil hava sanayiine yönelik kuruluşlar incelenmiştir. ASELSAN, ROKETSAN, HAVELSAN gibi kuruluşların çalışmaları incelenmiştir.

Türk Hava Harp Sanayii Tarihi isimli kitap son yüzyılın Türk Hava Harp Sanayii Tarihi alanında yapılan ve günümüzde sürdürülen çalışmaları bir bütün olarak inceleyen eser olması bakımından alanında hazırlanmış önemli çalışmadır. Kitapta kullanılan arşiv vesikaları ve incelenen eserler açısından orijinal bir eserdir ve bu alandaki boşluğu doldurmaktadır. Türk Hava Harp Sanayii Tarihi için yeni yapılacak çalışmalara kaynak teşkil edecek niteliktedir.

Mustafa Selçuk

Eserin İngilizceye çevrilip yurt dışında yayınlanarak daha geniş kitlelere ulaştırılması tavsiye edilir.